

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
PRIIT PIKAMĀE IŠVADA,
pateikta 2019 m. lapkričio 26 d.¹

Byla C-610/18

AFMB Ltd ir kt.

prieš

Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank

(*Centrale Raad van Beroep* (Socialinės apsaugos ir valstybės tarnautojų bylų apeliacinis teismas, Nyderlandai) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Taikytinų teisės aktų nustatymas – Reglamentas (EEB) Nr. 1408/71 – 14 straipsnio 2 dalies a punktas – Reglamentas (EB) Nr. 883/2004 – 13 straipsnio 1 dalies b punktas – Tarptautinių reisų transporto priemonių vairuotojai – Bendrovės įsteigimas kitoje valstybėje narėje – Darbdavio sąvoka – Piktnaudžiavimo teise sąvoka“

1. Vykstant šiai prašymo priimti prejudicinį sprendimą procedūrai pagal SESV 267 straipsnį *Centrale Raad van Beroep* (Socialinės apsaugos ir valstybės tarnautojų bylų apeliacinis teismas, Nyderlandai) pateikė Teisingumo Teismui tris prejudicinius klausimus, prašydamas išaiškinti 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, su pakeitimais, padarytais 1998 m. birželio 29 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1606/98² (toliau – Reglamentas Nr. 1408/71), 14 straipsnio 2 dalies a punktą ir 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo³, su pakeitimais, padarytais 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 465/2012⁴ (toliau – Reglamentas Nr. 883/2004), 13 straipsnio 1 dalies b punkto i papunktį.

2. Šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas nagrinėjant Kipre įsteigtos bendrovės *AFMB Ltd* (toliau – AFMB), tarptautinių reisų transporto priemonių vairuotojų ir *Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank* (Socialinio draudimo banko valdyba, Nyderlandai, toliau – RSVB) ginčą dėl RSVB sprendimo, kad minėtiems vairuotojams turi būti taikomi ne Kipro socialinės apsaugos srities teisės aktai, o Nyderlandų socialinės apsaugos srities teisės aktai. AFMB ginčija šį administracinį sprendimą ir, siekdama Kipro teisės aktų taikymo, remiasi su minėtais vairuotojais sudarytomis darbo sutartimis, kuriose AFMB aiškiai įvardyta kaip „darbdavė“, nepaisant tos aplinkybės, jog šie vairuotojai paprastai yra Nyderlandų transporto įmonių, su kuriomis AFMB sudarė susitarimus dėl transporto priemonių parko valdymo, dispozicijoje.

1 Originalo kalba: prancūzų.

2 OL L 209, 1998, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 3 t., p. 308.

3 OL L 166, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 72.

4 OL L 149, 2012, p. 4.

3. Atsakymas į klausimą, dėl kurio kilo ginčas, t. y. kas pagrindinėse bylose turėtų būti laikomas „darbdaviu“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punkto i papunktį, – AFMB ar Nyderlandų transporto įmonės, yra svarbus, nes leistų nustatyti taikytinus socialinės apsaugos srities teisės aktus, kad tarptautinių reisų transporto priemonių vairuotojams būtų užtikrinta jų teisė naudotis nacionalinėmis socialinės apsaugos sistemomis nepaisant tos aplinkybės, kad jie buvo įdarbinti kitose nei jų kilmės valstybė valstybėse narėse. Vis dėlto šiomis aplinkybėmis nereikia pamiršti apie poveikį, kurį Sąjungos bendrajai rinkai, ypač laisvo judėjimo ir laisvos konkurencijos principams, gali turėti tai, kad būtų taikomi tam tikros valstybės narės nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatytos potencialiai mažesnės socialinės išlaidos nei valstybėje narėje, kurioje darbuotojas paprastai gyvena ar dirba. Kadangi dabartiniame Sąjungos teisės raidos etape yra priimtos nuostatos tik dėl nacionalinių socialinės apsaugos sistemų koordinavimo, o ne dėl jų suderinimo⁵, šios sistemos gali labai skirtis. Todėl negalima atmesti tikimybės, jog tam tikrais atvejais tai, kas vienoje valstybėje narėje laikoma teisėtu konkurenciniu pranašumu, susijusiu su įmonės buveinės vieta, kitoje valstybėje narėje gali būti suvokiama kaip piktnaudžiavimas pagrindinėmis laisvėmis, numatytomis Sutartyse. Šie atvejai – tai tik keli itin jautrių aspektų, į kuriuos reikia atsižvelgti nagrinėjant pateiktus prejudicinius klausimus, pavyzdžiai.

I. Teisinis pagrindas

A. Reglamentas Nr. 1408/71

4. Reglamentas Nr. 1408/71 buvo priimtas 1971 m. birželio 14 d. ir įsigaliojo 1972 m. spalio 1 d. Nuo to laiko šis reglamentas buvo daug kartų keistas. Remiantis Europos ekonominės erdvės susitarimu (EEE susitarimas)⁶ ir dvišaliais susitarimais su Šveicarijos Konfederacija⁷, atitinkamai⁸ minėtas reglamentas taip pat taikomas Europos laisvosios prekybos asociacijos (toliau – ELPA) valstybėms.

5. Reglamento Nr. 1408/71 II antraštinėje dalyje „Taikytinų teisės aktų nustatymas“ yra 13–17 straipsniai.

6. Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio „Bendrosios taisyklės“ 1 dalyje nustatyta:

„Laikantis 14c ir 14f straipsnių, asmenims, kuriems taikomas šis reglamentas, taikomi tik vienos valstybės narės teisės aktai. Tokie teisės aktai nustatomi remiantis šios antraštinės dalies nuostatomis.“

7. Šio reglamento 13 straipsnio 2 dalyje numatyta:

„Laikantis 14–17 straipsnių:

a) vienos valstybės narės teritorijoje pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui taikomi tos valstybės teisės aktai net jeigu jis gyvena kitos valstybės narės teritorijoje arba įmonės, kurioje jis dirba, buveinė juridškai įregistruota ar veiklos vieta arba jį nusamdęs asmuo yra kitos valstybės narės teritorijoje;

<...>“

5 2010 m. spalio 14 d. Sprendimas *van Delft ir kt.* (C-345/09, EU:C:2010:610, 84 punktas).

6 Europos ekonominės erdvės susitarimas (OL L 1, 1994, p. 3; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 52 t., p. 3). Reglamentas Nr. 1408/71 buvo įtrauktas į šį susitarimą pastarojo pasirašymo metu ir kartu su šiuo susitarimu įsigaliojo 1994 m. sausio 1 d.

7 Europos bendrijos bei jos valstybių narių ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimas dėl laisvo asmenų judėjimo (OL L 114, 2002, p. 6).

8 Siekiant paprastumo, šioje išvadoje vartojamas terminas „valstybė narė“ turi būti suprantamas kaip apimantis Sąjungas valstybes nares, EEE valstybes ir Šveicarijos Konfederaciją.

8. Minėto reglamento 14 straipsnio „Specialios taisyklės, taikomos pagal darbo sutartį mokamą darbą dirbantiems asmenims, išskyrus jūreivius“ 1 dalyje nurodyta:

„13 straipsnio 2 dalies a punktas taikomas laikantis šių išimčių arba sąlygų:

- 1) a) asmeniui, kuris pagal darbo sutartį [paprastai] dirba valstybės narės teritorijoje esančioje įmonėje ir kurį ji išsiunčia į kitos valstybės narės teritoriją dirbti tos įmonės naudai, toliau taikomi pirmosios valstybės narės teisės aktai, su sąlyga, kad numatyta darbo trukmė neviršija 12 mėnesių ir jis nesiunčiamas pakeisti kito asmens, kurio komandiruotės laikas baigėsi;

<...>“

9. To paties reglamento 14 straipsnio 2 dalyje nustatyta:

„Paprastai [d]viejų ar daugiau valstybių narių teritorijoje pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui teisės aktai taikomi taip:

- a) pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui, kuris yra darbuotojas sausumos, vandens ar oro transporto įmonės, kuri pagal nuomos sutartį, atlygintinai ar savo lėšų sąskaita teikia tarptautines transporto paslaugas veždama keleivius ar krovinius automobiliais, geležinkeliu, oro transportu ar vidaus vandens keliais ir kurios būstinė juridškai įregistruota ar veiklos vieta yra valstybės narės teritorijoje, galioja pastarosios valstybės teisės aktai su šiais apribojimais:

<...>

- ii) jeigu pagal darbo sutartį dirbantis asmuo pagrindinai [daugiausia] dirba valstybės narės teritorijoje, kurioje jis gyvena, jam galioja [taikomi] tos valstybės narės teisės aktai net jeigu įmonės, kurioje jis dirba, būstinė [buveinė] juridškai neįregistruota ar nėra veiklos vietos, filialo arba nuolatinės atstovybės toje teritorijoje;

<...>“

B. Reglamentas Nr. 883/2004

10. Reglamentas Nr. 1408/71 panaikintas Reglamentu Nr. 883/2004, kuris buvo priimtas 2004 m. balandžio 29 d. ir įsigaliojo 2010 m. gegužės 1 d. Reglamentas Nr. 883/2004 taikomas ELPA valstybėms, remiantis atitinkamai, EEE susitarimu⁹ ir dvišaliais susitarimais su Šveicarijos Konfederacija¹⁰.

11. Reglamento Nr. 883/2004 II antraštinėje dalyje „Taikytinų teisės aktų nustatymas“ yra 11–16 straipsniai.

12. Šio reglamento 11 straipsnio „Bendrosios taisyklės“ 1 dalyje nurodyta:

„Asmenims, kuriems taikomas šis reglamentas, taikomi tik vienos valstybės narės teisės aktai. Tie teisės aktai taikomi remiantis šioje antraštinėje dalyje numatytais nuostatomis.“

⁹ Reglamentas Nr. 883/2004 buvo įtrauktas į EEE susitarimą 2011 m. liepos 1 d. EEE jungtinio komiteto sprendimu Nr. 76/2011, kuriuo iš dalies keičiamas EEE susitarimo VI priedas (Socialinė apsauga) ir 37 protokolai (OL L 262, 2011, p. 33). Jis taikomas Norvegijai, Islandijai ir Lichtenšteiniui nuo 2012 m. birželio 1 d.

¹⁰ Reglamentas Nr. 883/2004 buvo įtrauktas į Europos bendrijos bei jos valstybių narių ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimą dėl laisvo asmenų judėjimo 2012 m. kovo 31 d. Jungtinio komiteto, įsteigto pagal Europos bendrijos bei jos valstybių narių ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimą dėl laisvo asmenų judėjimo, sprendimu Nr. 1/2012, kuriuo pakeičiamas minėto susitarimo II priedas dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (OL L 103, 2012, p. 51). Jis taikomas Šveicarijos Konfederacijai nuo 2012 m. balandžio 1 d.

13. Minėto reglamento 12 straipsnio „Specialios taisyklės“ 1 dalyje numatyta:

„Asmeniui, kuris dirba pagal darbo sutartį valstybėje narėje darbdavio, kuris paprastai ten verčiasi savo veikla, vardu, ir kurį darbdavys išsiunčia į kitą valstybę narę dirbti to darbdavio vardu, toliau taikomi pirmosios valstybės narės teisės aktai, su sąlyga, kad numatyta darbo trukmė neviršija dvidešimt keturių mėnesių, ir jis nesiunčiamas pakeisti kito asmens.“

14. To paties reglamento 13 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Paprastai dviejose ar daugiau valstybių narių pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui taikomi:

- a) valstybės narės, kurioje jis gyvena, teisės aktai, jeigu didelę veiklos dalį jis vykdo toje valstybėje narėje; arba
- b) jeigu didelę veiklos dalį jis vykdo ne toje valstybėje narėje, kurioje gyvena:
  - i) valstybės narės, kurioje yra įmonės arba darbdavio registruota buveinė arba veiklos vieta, teisės aktai, jei jis dirba vienoje įmonėje arba vienam darbdaviui;

<...>“

15. Reglamento Nr. 883/2004 90 straipsnio „Panaikinimas“ 1 dalyje nurodyta:

„[R]eglamentas [Nr. 1408/71] nuo šio reglamento taikymo dienos panaikinamas.

Tačiau Reglamentas [Nr. 1408/71] lieka galioti ir turi teisinę galią įgyvendinant:

<...>

- c) Europos ekonominės erdvės susitarimą ir Europos bendrijos bei jos valstybių narių ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimą dėl laisvo asmenų judėjimo bei kitus susitarimus, kuriuose yra nuoroda į Reglamentą [Nr. 1408/71], tol, kol tie susitarimai nebus pakeisti atsižvelgiant į šį reglamentą.“

II. Faktinės aplinkybės, procesas pagrindinėse bylose ir prejudiciniai klausimai

16. Kaip nurodyta pirma, prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas nagrinėjant AFMB, taip pat kelių tarptautinių reisų krovinių transporto priemonių vairuotojų, gyvenančių Nyderlanduose, ir RSVB ginčą dėl „A1 formos pažymėjimų“¹¹ išdavimo laikotarpiu nuo 2013 m. spalio 2 d. iki 2014 m. liepos 9 d. – šiais pažymėjimais RSVB patvirtino, kad atitinkamiems darbuotojams taikytini Nyderlandų socialinės apsaugos srities teisės aktai. Šiuose pažymėjimuose nurodyti skirtingi laikotarpiai, atsižvelgiant į konkretų atvejį, bet joks iš jų nėra ankstesnis nei 2011 m. spalio 1 d. arba vėlesnis nei 2015 m. gegužės 26 d. (toliau – laikotarpiai, dėl kurių kilo ginčas).

17. RSVB nusprendė, kad Nyderlandų transporto įmonės, kurios įdarbino vairuotojus, esančius visiškoje šių įmonių dispozicijoje neterminuotą laiką, kurios ištis naudojasi teise duoti nurodymus vairuotojams ir kurioms faktiškai tenka darbo užmokesčio sąnaudų, laikytinos „darbdavėmis“ taikant Sąjungos nuostatas dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo.

¹¹ „A1 formos pažymėjimas“ – tai dokumentas, kurį pagal Reglamentą Nr. 883/2004 išduoda kompetentinga valstybės narės institucija (anksčiau, galiojant Reglamentui Nr. 1408/71, – „E101 formos pažyma“) ir kuriuo patvirtinama, kad Sąjungoje judančiam darbuotojui taikoma šios valstybės narės socialinės apsaugos sistema. Šis pažymėjimas yra naudingas siekiant įrodyti, kad socialinio draudimo įmokos buvo sumokėtos kitoje Sąjungos valstybėje narėje, pavyzdžiui, komandiruotų darbuotojų arba asmenų, tuo pat metu dirbančių keliose valstybėse narėse, atveju.

18. AFMB ginčija šį vertinimą, iš esmės teigdama, kad ji turi būti laikoma „darbdave“ pagal su vairuotojais sudarytas darbo sutartis, kuriose aiškiai susitarta dėl Kipro teisės taikymo, ir dėl šios priežasties turi būti taikomi Kipro socialinės apsaugos srities teisės aktai.

19. 2014 m. liepos mėn. RSVB priėmė kelis sprendimus, juose pripažino nepagrįstais AFMB skundus dėl 2013 m. spalio mėn. sprendimų.

20. 2016 m. kovo 25 d. sprendimu Amsterdamo pirmosios instancijos teismas (Nyderlandai) atmetė kaip nepagrįstus AFMB vardu pareikštus ieškinius dėl minėtų 2014 m. liepos mėn. sprendimų.

21. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kuriame šiuo metu vyksta teismo procesas, mano, jog sprendimas pagrindinėse bylose, be kita ko, priklauso nuo Sąjungos nuostatų dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo aiškinimo. Jis norėtų gauti išaiškinimą, kas yra vairuotojų „darbdavys“ laikotarpiu, dėl kurių kilo ginčas, – Nyderlanduose įsteigtos transporto įmonės ar AFMB – ir atitinkamai nustatyti valstybę narę, kurios socialinės apsaugos srities teisės aktai turi būti taikomi.

22. Šiomis aplinkybėmis *Centrale Raad van Beroep* (Socialinės apsaugos ir valstybės tarnautojų bylų apeliacinis teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. a) Ar [Reglamento Nr. 1408/71] 14 straipsnio 2 dalies a punktas aiškintinas taip, kad tokiomis aplinkybėmis, kaip pagrindinėse bylose, pagal darbo sutartį dirbantis tarptautinių reisų krovinių transporto priemonės vairuotojas laikytinas vienu iš:

- i) transporto įmonės, kuri jį įdarbino, kurios visiškoje dispozicijoje jis faktiškai yra neterminuotą laiką, kuri išties naudojasi teise jam duoti nurodymus ir kuriai faktiškai tenka darbo užmokesčio sąnaudos; arba
- ii) įmonės, kuri su juo sudarė oficialią darbo sutartį ir jam pagal susitarimą su i papunktyje nurodyta transporto įmone mokėjo darbo užmokesį ir atitinkamas įmokas valstybėje narėje, kurioje yra šios įmonės buveinė, o ne valstybėje narėje, kurioje yra i papunktyje nurodytos transporto įmonės buveinė; arba
- iii) tiek i papunktyje, tiek ii papunktyje nurodytų įmonių darbuotojų?

b) Ar [Reglamento Nr. 883/2004] 13 straipsnio 1 dalies b punktas aiškintinas taip, kad tokiomis aplinkybėmis, kaip pagrindinėse bylose, pagal darbo sutartį dirbančio tarptautinių reisų krovinių transporto priemonės vairuotojo darbdave laikytina:

- i) transporto įmonė, kuri jį įdarbino, kurios visiškoje dispozicijoje jis faktiškai yra neterminuotą laiką, kuri išties naudojasi teise jam duoti nurodymus ir kuriai faktiškai tenka darbo užmokesčio sąnaudos; arba
- ii) įmonė, kuri su juo sudarė oficialią darbo sutartį ir jam pagal susitarimą su a punkte nurodyta transporto įmone mokėjo darbo užmokesį ir atitinkamas įmokas valstybėje narėje, kurioje yra šios įmonės buveinė, o ne valstybėje narėje, kurioje yra i papunktyje nurodytos transporto įmonės buveinė; arba
- iii) tiek i papunktyje, tiek ii papunktyje nurodyta įmonė?

- 2) Jeigu tokiomis aplinkybėmis, kaip pagrindinėse bylose, pirmojo klausimo a punkto ii papunktyje ir antrojo klausimo b punkto ii papunktyje nurodyta įmonė laikoma darbdave:

Ar specialios sąlygos, kuriomis darbdaviai, kaip antai laikinojo įdarbinimo įmonės ir kiti tarpininkai, gali remtis [Reglamento Nr. 1408/71] 14 straipsnio 1 dalies a punkte ir [Reglamento Nr. 883/2004] 12 straipsnyje numatytomis darbo valstybės principo taikymo išimtimis, gali būti visiškai ar iš dalies pagal analogiją taikomos pagrindinėse bylose [Reglamento Nr. 1408/71] 14 straipsnio 2 dalies a punkto ir [Reglamento Nr. 883/2004] 13 straipsnio 1 dalies b punkto taikymo tikslais?

- 3) Jeigu tokiomis aplinkybėmis, kaip pagrindinėse bylose, pirmojo klausimo a punkto ii papunktyje ir pirmojo klausimo b punkto ii papunktyje nurodyta įmonė laikoma darbdave ir jei į antrąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai:

ar šiame prašyme priimti prejudicinį sprendimą nurodyti faktai ir aplinkybės sudaro faktines aplinkybes, kurios laikytinos piktnaudžiavimu Sąjungos ir (arba) ELPA teisės aktais? Jei taip, kokios yra to pasekmės?“

III. Procesas Teisingumo Teisme

23. 2018 m. rugsėjo 25 d. Teisingumo Teismo kanceliarija gavo 2018 m. rugsėjo 20 d. prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

24. Pagrindinių bylų šalys, Nyderlandų, Čekijos, Prancūzijos, Kipro, Vengrijos, Austrijos ir Jungtinės Karalystės vyriausybės bei Europos Komisija pateikė rašytines pastabas per Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 23 straipsnyje nustatytą terminą.

25. Per 2019 m. rugsėjo 17 d. vykusį posėdį buvo pateikti pagrindinių bylos šalių, Nyderlandų, Prancūzijos, Kipro ir Austrijos vyriausių bei Komisijos *ad litem* įgaliotų atstovų paaiškinimai.

IV. Teisinė analizė

A. Pirminės pastabos

1. Sąjungos nuostatų dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo tikslai ir veikimas

26. Siekiant geriau suprasti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimus ir iššūkius, su kuriais šiam teismui teko susidurti pagrindinėse bylose, visų pirma reikia priminti Sąjungos nuostatų dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo tikslus ir veikimą.

27. Iš Reglamento Nr. 883/2004, kuriuo buvo atnaujintos ir supaprastintos Reglamento Nr. 1408/71 nuostatos, nors jų tikslas išliko toks pat, 1 ir 45 konstatuojamųjų dalių matyti, kad šio reglamento tikslas – užtikrinti valstybių narių socialinės apsaugos sistemų koordinavimą siekiant garantuoti veiksmingą laisvo asmenų judėjimo įgyvendinimą ir taip prisidėti prie Sąjungoje judančių asmenų gyvenimo ir darbo sąlygų lygio pagerinimo¹².

¹² 2017 m. liepos 13 d. Sprendimas *Szoja* (C-89/16, EU:C:2017:538, 34 punktas).

28. Šių reglamentų II antraštinių dalių („Taikytinų teisės aktų nustatymas“) nuostatos, apimančios nuostatas, kurias Teisingumo Teismas turi išaiškinti šioje byloje, sudaro išsamią ir vientisą įstatymų kolizijos taisyklių sistemą, kuria siekiama užtikrinti, kad Sąjungoje judantiems darbuotojams būtų taikoma tik vienos valstybės narės socialinės apsaugos sistema, siekiant išvengti kelių nacionalinės teisės aktų sistemų taikymo vienu metu ir dėl to galinčių kilti sunkumų, taip pat kartu užtikrinti, kad asmenys, kuriems taikomi šie reglamentai, neliktų be socialinės apsaugos dėl to, kad jiems netaikytini jokie teisės aktai¹³.

29. Taigi, Sąjungos teisės aktuose dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo yra numatyti objektyvūs kriterijai, leidžiantys nustatyti keliose valstybėse dirbančiam darbuotojui taikytinų nacionalinės teisės aktų nuostatas. Reglamento Nr. 883/2004 11 straipsnio 3 dalies a punkte įvirtintas bendrasis *lex loci laboris* principas, pagal kurį darbuotojui taikomi tos valstybės narės, kurioje jis dirba pagal darbo sutartį, teisės aktai. Šiuo bendruoju principu siekiama, kad visiems toje pačioje valstybėje dirbantiems darbuotojams būtų taikomi tie patys socialinės apsaugos srities teisės aktai ir kad jie gautų vienodas socialines išmokas¹⁴. Tik taip galima išvengti nepageidautinų konkurencijos, susijusios su darbo užmokesčio sąnaudomis, formų ir atitinkamai spaudimo nacionalinėms socialinės apsaugos sistemoms.

30. Vis dėlto yra kelios šio principo išimtys, taikomos specialiais atvejais, numatytais paskesnėse nuostatose, pavyzdžiui, Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies a punkte – iš jo matyti, kad asmeniui, paprastai dirbančiam pagal darbo sutartį dviejose ar daugiau valstybių narių, taikomi valstybės narės, kurioje jis gyvena, teisės aktai, jeigu didelę veiklos dalį jis vykdo toje valstybėje narėje. Atvirkščiai, jei asmuo didelę veiklos dalį vykdo ne toje valstybėje narėje, kurioje gyvena, minėto reglamento 13 straipsnio 1 dalies b punkte numatyta, kad taikomi valstybės narės, kurioje yra įmonės arba darbdavio registruota buveinė arba veiklos vieta, teisės aktai, jei šis asmuo dirba vienoje įmonėje arba vienam darbdaviui.

31. Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą¹⁵ matyti, jog nacionalinis teismas mano, kad pagrindinėse bylose taikytinas Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punktas, nes vairuotojai paprastai vykdo savo veiklą dviejose ar daugiau Sąjungos ar ELPA valstybių narių. Kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, vairuotojai iš dalies, bet ne daugiausia, dirba valstybėje, kurioje gyvena, t. y. Nyderlanduose, taigi, šioje valstybėje nėra vykdoma didelė jų veiklos dalis, į kurią reikėtų atsižvelgti. Jis daro išvadą, kad Nyderlandų teisės aktų taikymas gali būti pripažintas ne remiantis gyvenamosios vietos valstybės kriterijumi, numatytu minėto reglamento 13 straipsnio 1 dalies a punkte, o tik darbdavio buveinės valstybės kriterijumi, numatytu 13 straipsnio 1 dalies b punkte. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškina, kad darbdavio statusas turi lemiamą reikšmę siekiant priimti sprendimą pagrindinėse bylose, nes AFMB registruota buveinė yra Kipre. Manau, kad šis vertinimas negali būti ginčijamas, nes būtent nacionalinis teismas turi nustatyti faktines aplinkybes pagrindinėse bylose ir taikyti joms atitinkamas Sąjungos nuostatas.

32. Kadangi klausimas dėl galimo Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punkto taikymo yra esminis šioje byloje, reikia išsamiau išnagrinėti šią nuostatą. Pagal ją sąsajos kriterijus, kuriuo reikia remtis siekiant nustatyti taikytinus nacionalinės teisės aktus, yra darbdavio registruota buveinė. Šiomis aplinkybėmis konstatuoju, jog teisės aktų leidėjas nepakartojė ankstesnės Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punkto formuluotės, kurioje buvo speciali nuostata dėl vienos įmonės darbuotojų, kitai įmonei teikiančių tarptautinio keleivių ar krovinių vežimo keliais paslaugas, ir kurioje taip pat buvo numatyta, kad taikomi darbdavio buveinės valstybės narės nacionalinės teisės aktai. Pažymėtina, jog, nepaisant šio formuluočių skirtumo, abiejose nuostatose kalbama apie tą patį¹⁶.

13 Šiuo klausimu žr. 2006 m. kovo 9 d. Sprendimą *Piatkowski* (C-493/04, EU:C:2006:167, 21 punktą).

14 2018 m. rugsėjo 6 d. Sprendimas *Alpenrind ir kt.* (C-527/16, EU:C:2018:669, 97 ir 98 punktai).

15 Žr. nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 7.1.3 punktą.

16 Kaip nurodė generalinis advokatas Y. Bot savo išvadoje byloje *Chain* (C-189/14, EU:C:2015:345, 25 punktą), nebuvo padaryta esminių Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punkto pakeitimų.

Iš tiesų atrodo, kad teisės aktų leidėjas tiesiog nusprendė vietoje anksčiau galiojusios nuostatos išsamesnės formuluotės, kurioje buvo numatytas specialus tarptautinio vežimo kelių transportu atvejis, pasirinkti nuostatą, kurios formuluotė būtų bendresnio pobūdžio. Dabar nauja nuostata yra suformuluota pakankamai plačiai, kad apimtų ne tik tarptautinį vežimą kelių transportu, bet ir kitą veiklą, vykdomą dirbant pagal darbo sutartį dviejose ar daugiau valstybių narių. Matyti, jog prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas tai supranta, todėl pateikdamas savo pirmąjį prejudicinį klausimą nurodė abi nuostatas. Darytina išvada, kad faktinės aplinkybės pagrindinėse bylose gali patekti į abiejų nuostatų taikymo sritį. Todėl man atrodo, jog iš principo galima pateikti bendrą Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punkto ir Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punkto išaiškinimą.

2. Reglamentų Nr. 1408/71 ir Nr. 883/2004 taikymas „*ratione loci*“ ir „*ratione temporis*“ šioje byloje

33. Nepaisant to, kad šių teisės aktų tikslas yra toks pat, būtina išnagrinėti abiejų reglamentų taikymo *ratione loci* ir *ratione temporis* klausimą, nes kai kurios iš pastabas pateikusių valstybių narių išreiškė abejonių dėl pirmojo prejudicinio klausimo a punkto, susijusio su Reglamento Nr. 1408/71 išaiškinimu, priimtinumu.

34. Kaip nurodyta primenant faktines aplinkybes pagrindinėse bylose, konstatuotina, pirma, kad AFMB buvo įsteigta 2011 m. gegužės 10 d., ir, antra, kad laikotarpiai, kuriais vairuotojai vykdė savo profesinę veiklą ir dėl kurių kilo ginčas, apima 2011 m. spalio 1 d. – 2015 m. gegužės 26 d. laikotarpį. Kitaip tariant, visi šie įvykiai yra vėlesni nei 2010 m. gegužės 1 d., kai Sąjungoje įsigaliojo Reglamentas Nr. 883/2004. Todėl iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad pagrindinėse bylose turėtų būti taikomas tik šis reglamentas.

35. Vis dėlto manau, kad išaiškinimas, kurį reikia pateikti dėl Reglamento Nr. 883/2004, taip pat gali būti naudingas siekiant užtikrinti geresnį Reglamento Nr. 1408/71 supratimą, juo labiau kad tam tikrą laiką jis dar galiojo ELPA valstybėse¹⁷, kuriose vairuotojai taip pat galėjo dirbti laikotarpiais, dėl kurių kilo ginčas. Teisingumo Teismo pateiktas bendras abiejų reglamentų nuostatų išaiškinimas galėtų suteikti naudingos informacijos nagrinėjant kitas panašias bylas, patenkančias į vieno iš minėtų reglamentų taikymo sritį, ir tai leistų užtikrinti jų vienodą taikymą Sąjungos teritorijoje ir ELPA valstybėse¹⁸. Iš esmės, vadovaujantis tokiu samprotavimu, reikia pripažinti, kad pirmojo prejudicinio klausimo a punktas, kuriame Teisingumo Teismo prašoma pateikti ir Reglamento Nr. 1408/71 išaiškinimą, yra priimtinas.

36. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, mano analizė bus labiau susijusi su Reglamento Nr. 883/2004 nuostatomis, tačiau pasiremsiu ir atitinkamomis Reglamento Nr. 1408/71 nuostatomis, kai tai atrodys būtina. Toliau išdėstytos pastabos taikytinos lygiavertėms abiejų reglamentų nuostatomis¹⁹.

17 Norvegijoje, Islandijoje ir Lichtenšteine – iki 2012 m. gegužės 31 d., o Šveicarijoje – iki 2012 m. kovo 31 d.

18 Kalbant apie Norvegiją, Islandiją ir Lichtenšteiną, kaip Teisingumo Teismas yra nurodęs savo jurisprudencijoje, pažymėtina, jog Teisingumo Teismas turi jurisdikciją aiškinti EEE susitarimą remiantis SESV 267 straipsniu tik tiek, kiek tai susiję su Sąjunga, o ELPA teismas turi jurisdikciją aiškinti EEE susitarimą ELPA valstybėse remiantis šio susitarimo 108 straipsnio 2 dalimi ir ELPA susitarimo dėl priežiūros institucijos 34 straipsniu (žr. 1999 m. birželio 15 d. Sprendimo *Andersson ir Wåkerås-Andersson*, C-321/97, EU:C:1999:307, 28 ir 29 punktus). Nepaisant šio jurisdikcijos paskirstymo, atspindinčio institucinę EEE struktūrą, kurią sudaro „du ramsčiai“ – Sąjunga ir ELPA, vis dėlto teismų dialogas vyksta, ir tai padeda vienodai aiškinti ir taikyti bendrus teisės aktus (žr. generalinės advokatės V. Trstenjak išvados byloje *Marques Almeida*, C-300/10, EU:C:2012:414, 25 išnašą). Kalbant apie Šveicariją, pažymėtina, kad taip pat egzistuoja tam tikras institucinis lygiavertumas, nes Teisingumo Teismo jurisdikcija aiškinti dvišalius susitarimus remiantis SESV 267 straipsniu taikytina tik Sąjungai, o Šveicarijos Konfederacijos teismai ir paskutinė instancija – Federalinis Teismas išsaugo jurisdikciją, kiek tai susiję su šia valstybe (žr. 2011 m. spalio 6 d. Sprendimą *Graf ir Engel*, C-506/10, EU:C:2011:643). Vis dėlto Federalinis Teismas, visų pirma laisvo asmenų judėjimo srityje, atsižvelgia į atitinkamą Teisingumo Teismo jurisprudenciją. Todėl negalima atmesti tikimybės, jog ELPA teismas ir Šveicarijos teismai ateityje gali taikyti Teisingumo Teismo jurisprudenciją, išplaukiančią iš šios bylos dėl socialinės apsaugos srities koordinavimo reglamentų, įtrauktų į EEE susitarimą ir į dvišalį susitarimą dėl laisvo asmenų judėjimo.

19 Dėl Teisingumo Teismo praktikos reformuluoti prejudicinius klausimus atsižvelgiant į Sąjungos teisės taikymą *ratione temporis* tam, kad būtų pateiktas naudingas atsakymas nacionaliniam teismui, žr. 2017 m. rugsėjo 14 d. Sprendimą *Delgado Mendes* (C-503/16, EU:C:2017:681, 31 ir 32 punktai) ir 2018 m. spalio 25 d. Sprendimą *Roche Lietuva* (C-413/17, EU:C:2018:865, 17–20 punktai).

B. Dėl pirmojo prejudicinio klausimo

1. Būtinybė patikslinti kriterijus, kuriais remiantis turi būti nustatomi taikytini nacionalinės teisės aktai

37. Pateikdamas pirmąjį prejudicinį klausimą – dėl pirma nurodytų priežasčių į jį turi būti pateiktas bendras atsakymas, kiek tai susiję su abiem šiame klausime nurodytais reglamentais, – prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, kuri įmonė, taikant Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punktą²⁰, laikytina pagal darbo sutartį dirbančio tarptautinių reisų krovinių transporto priemonės vairuotojo „darbdavė“, kai šis vairuotojas yra visiškai tam tikros transporto įmonės dispozicijoje, šiai įmonei faktiškai tenka darbo užmokesčio sąnaudos ir ji išties naudojasi teise duoti nurodymus suinteresuotajam asmeniui, bet vairuotojas savo darbo sutartį yra sudaręs su kita įmone, kuri perveda jam darbo užmokesį pagal susitarimą, sudarytą su transporto įmone.

38. Sąjungos teisėje nėra apibrėžta sąvoka „darbdavys“. Reglamentuose dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo taip pat nėra tiesioginės nuorodos į valstybių narių teisę siekiant nustatyti šios sąvokos prasmę ir apimtį. Remiantis Teisingumo Teismo suformuota jurisprudencija, iš vienodo Sąjungos teisės taikymo ir lygybės principo reikalavimų matyti, kad esant tokiai situacijai, atitinkama sąvoka visoje Sąjungoje turi būti aiškinama autonomiškai ir vienodai²¹, atsižvelgiant į nuostatos, kurioje vartojama ši sąvoka, kontekstą ir koordinavimo reglamentais siekiamą tikslą²².

39. Man atrodo, kad autonomiškas aiškinimas įgyja dar didesnę reikšmę, nes sąvoka „darbdavys“ – tai sąsajos kriterijus, pagrindžiantis įstatymų kolizijos taisyklės, pagal kurią taikytina teise laikytini tik vienos valstybės narės socialinės apsaugos srities teisės aktai, taikymą. Akivaizdu, kad šis tikslas negali būti pasiektas, jei valstybių narių teisės aktų skirtumai nulemia skirtingų teisės sistemų taikymą.

40. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą, ar reikėtų remtis tik darbo sutartimi, keliais objektyviais kriterijais, ar reikėtų derinti abu būdus siekiant nustatyti, kuri įmonė laikytina „darbdavė“ tokiomis aplinkybėmis, kaip pagrindinėse bylose. Mano nuomone, remtis išimtinai sutartinių santykių buvimu reikėtų pritari pernelg formalistiniam požiūriui. Toks požiūris gali būti atmestas dėl tam tikrų teisėtų priežasčių, pavyzdžiui, dėl rizikos, kad pasinaudojant dirbtiniais teisiniais dariniais gali būti nepaisoma pagal koordinavimo reglamentus suteiktos apsaugos. Taigi, atrodo, kad būtų tikslinga pasirinkti vertinimą, kuriuo būtų deramai atsižvelgta į tikrąją darbuotojų situaciją bendrojoje rinkoje ir į šiuolaikinių darbo santykių sudėtingumą. Iš tiesų, atsižvelgiant į tai, kad privatinėje teisėje yra galimos įvairios teisinių santykių tarp paslaugas perkančio ir jas siūlančio subjekto formos – paslaugos teikėjas gali pats suteikti paslaugą, pasinaudoti subrangovo ar komandiruito darbuotojo paslaugomis arba pasirinkti kitokius būdus savo sutartinėms prievolėms įvykdyti, – atliekant analizę turi būti taikomas lankstesnis požiūris. Atsižvelgiant į tai, man atrodo, kad geriau rinktis tokį vertinimą, kai „darbdavys“ nustatomas kiekvienu konkrečiu atveju nagrinėjant visas svarbias aplinkybes ir taikant objektyvius kriterijus. Remiantis tokiu požiūriu būtų galima išvengti, kad pagrindinėmis bendrosios rinkos laisvėmis nebūtų pasinaudota kaip priemone arba kad jos padėtų apeiti įsipareigojimus.

20 Teisinės analizės tikslais ši nuostata lygiavertė Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punkto nuostatai.

21 Be daugelio kitų pavyzdžių, žr. 2016 m. spalio 18 d. Sprendimą *Nikiforidis* (C-135/15, EU:C:2016:774, 28 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

22 Žr. 2018 m. rugsėjo 6 d. Sprendimą *Alpenrind ir kt.* (C-527/16, EU:C:2018:669, 88–98 punktai).

2. Teisingumo Teismo jurisprudencijos analizė

41. Man atrodo, kad Teisingumo Teismo jurisprudencija socialinės apsaugos, darbo santykių ir tarptautinės privatinės teisės srityje suteikia daug pavyzdžių, pagrindžiančių diferencijuoto vertinimo taikymą. Remdamasis toliau išdėstytais argumentais pabandyčiau išskirti kelis kriterijus, naudingus siekiant atlikti minėtą vertinimą kiekvienu konkrečiu atveju.

a) Darbo santykiams būdingi požymiai

42. Norėčiau pabrėžti, kad jurisprudencijoje, atrodo, daugiau dėmesio skirta „darbuotojo“ nei „darbdavio“ vaidmeniui. Iš tiesų joje pateikta palyginti nedaug informacijos, leidžiančios nustatyti darbdavio vaidmens požymius. Vis dėlto akivaizdu, kad neįmanoma nagrinėti darbuotojo teisių ir pareigų neatsižvelgiant į darbdavio teises ir pareigas, nes galiausiai jie abu siejami darbo santykių.

43. Taigi, siekiant išsiaiškinti „darbdavio“ vaidmenį, iš pradžių reikia pasiremti bendra darbo santykių apibrėžtimi, pateikta jurisprudencijoje. Remiantis suformuota jurisprudencija pagrindinis darbo santykių požymis yra tai, kad asmuo tam tikrą laiką kito asmens naudai ir jo vadovaujamas vykdo veiklą, už kurią gauna atlyginimą²³. Tai pažymėjus, reikia išskirti kriterijus, kuriuos Teisingumo Teismas išplėtojo, siekdamas nustatyti pavaldumo ryšio tarp darbuotojo ir darbdavio, būdingo darbo santykiams trijose minėtose Sąjungos teisės srityse, buvimą.

b) Kriterijai, nustatyti jurisprudencijoje socialinės apsaugos srityje

44. Iš jurisprudencijos socialinės apsaugos srityje matyti, kad lemiamą reikšmę turi reali darbuotojo situacija, o ne tik sutartiniai santykiai. Siekiant nustatyti darbo santykiams būdingą pavaldumo ryšį turi būti atsižvelgta į visas svarbias objektyvias bylos aplinkybes.

45. Remiantis suformuota jurisprudencija, koordinavimo reglamentuose nustatytos įstatymų kolizijos sistemos taikymas priklauso tik nuo darbuotojo objektyvios situacijos atsižvelgiant į visą reikšmingą bylos medžiagoje esančią informaciją²⁴. Pavyzdžiui, 2012 m. spalio 4 d. Sprendime *Format*²⁵ Teisingumo Teismas nurodė, kaip turi būti nustatomi taikytini nacionalinės teisės aktai socialinės apsaugos srityje, kai darbuotojas dirba vienoje ar daugiau valstybių narių. Šioje byloje Teisingumo Teismas nusprendė, kad atitinkamu atveju „[reikia] atsižvelgti ne tik į sutarties dokumentų tekstą, bet ir į kitą informaciją, pavyzdžiui, kaip anksčiau praktikoje būdavo įgyvendinamos tam tikro darbdavio ir darbuotojo sudarytos darbo sutartys, šių sutarčių sudarymo aplinkybės arba, kalbant plačiau, atitinkamos įmonės veiklos ypatybės ir jos vykdymo sąlygas, jeigu remiantis tokia informacija galima išsiaiškinti tikrąjį darbo pobūdį“. Teisingumo Teismas pridūrė, kad „[nacionalinė institucija, turinti atlikti minėtą vertinimą,] privalo, nepaisydama tos sutarties dokumentų teksto, savo išvadas grįsti faktine pagal darbo sutartį dirbančio darbuotojo padėtimi“²⁶.

23 2014 m. gruodžio 4 d. Sprendimas *FNV Kunsten Informatie en Media* (C-413/13, EU:C:2014:2411, 34 punktas).

24 Žr. 2010 m. spalio 14 d. Sprendimą *van Delft ir kt.* (C-345/09, EU:C:2010:2010, 52 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2013 m. gegužės 16 d. Sprendimą *Wencel* (C-589/10, EU:C:2013:303, 52 punktas).

25 C-115/11, EU:C:2012:606.

26 2012 m. spalio 4 d. Sprendimas *Format Urządzenia i Montaż Przemysłowe* (C-115/11, EU:C:2012:606, 45 ir 46 punktai).

46. Manau, byla, kurioje priimtas 1970 m. gruodžio 17 d. Sprendimas *Manpower*²⁷ ir kuri buvo susijusi su laikinojo įdarbinimo įmonės komandiruotais darbuotojais, turi ypatingą reikšmę nagrinėjamam atvejui, nes joje priimtame sprendime Teisingumo Teismas nustatė naudingų kriterijų. Remiantis šiuo sprendimu gali būti daroma išvada, kad „darbdaviu“, kaip tai suprantama pagal koordinavimo reglamentus, gali būti laikoma šalis, kuri yra atsakinga už darbuotojo įdarbinimą, darbo užmokesčio jam mokėjimą, nuobaudų skyrimą ir atleidimą iš darbo²⁸. Tai parodo, jog Teisingumo Teismas atsižvelgia į realią darbuotojo situaciją ir nesiremia vien darbo sutartimi.

c) *Kriterijai, nustatyti jurisprudencijoje, darbo santykių srityje*

47. Jurisprudencijos, suformuotos darbo santykių srityje, analizė taip pat leidžia daryti išvadą, kad darbdavys turi būti nustatomas pasiremiant visomis reikšmingomis objektyviomis bylos aplinkybėmis. Vadovaujantis šiuo požiūriu, šalis, su kuria darbuotojas oficialiai yra sudaręs darbo sutartį, nebūtinai yra „darbdavys“.

48. Sprendime *Danosa*²⁹, kuris buvo susijęs su Direktyvos 92/85/EEB³⁰ išaiškinimu, Teisingumo Teismas iš pradžių priminė pagrindinį darbo santykių požymį, kuris jau buvo minėtas³¹, – pavaldumo ryšį, t. y. darbuotojo kontrolę³², paskui patikslino, kad šio santykio teisinis kvalifikavimas pagal nacionalinę teisę ir jo forma, kaip ir šiuos du asmenis siejančio teisinio ryšio pobūdis, neturi lemiamos reikšmės šiuo klausimu³³.

49. Taip pat paminėsiu Sprendimą *Albron Catering*³⁴, susijusį su Direktyvos 2001/23/EB³⁵ išaiškinimu, kuriame Teisingumo Teismas konstatavo, kad darbdave taip pat gali būti laikoma įmonė, kurioje darbuotojai faktiškai dirba, „net ir nesant sutartinių santykių su minėtais darbuotojais“³⁶.

50. Galiausiai, kalbant apie pavaldumo ryšį, būdingą bet kokiems darbo santykiams, reikia paminėti Sprendimą *Haralambidis*³⁷, kuris buvo susijęs su klausimu, ar uosto administracijos vadovas turėjo darbuotojo statusą, kaip tai suprantama pagal SESV 45 straipsnio 1 dalį. Teisingumo Teismas atsakė teigiamai, nusprendęs, kad Italijos infrastruktūrų ir transporto ministras galėjo vadovauti minėtam vadovui, jį kontroliuoti ir atitinkamai atvejais skirti jam nuobaudas³⁸. Dėl šių dviejų asmenų santykių teisinio pobūdžio Teisingumo Teismas priminė suformuotą jurisprudenciją, pagal kurią „tai, ar darbuotojo ir darbdavio teisiniai santykiai reglamentuojami viešosios, ar privatinės teisės, neturi lemiamos įtakos“³⁹.

27 35/70, EU:C:1970:120.

28 1970 m. gruodžio 17 d. Sprendimas *Manpower* (35/70, EU:C:1970:120, 17 ir 18 punktai).

29 2010 m. lapkričio 11 d. Sprendimas *Danosa* (C-232/09, EU:C:2010:674).

30 1992 m. spalio 19 d. Tarybos direktyva dėl priemonių, skirtų skatinti, kad būtų užtikrinta geresnė neščių ir neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų sauga ir sveikata, nustatymo (dešimtoji atskira direktyva, kaip numatyta Direktyvos 89/391/EEB 16 straipsnio 1 dalyje) (OL L 348, 1992, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 2 t., p. 110).

31 Žr. šios išvados 43 punktą.

32 2010 m. lapkričio 11 d. Sprendimas *Danosa* (C-232/09, EU:C:2010:674, 46 ir 47 punktai).

33 2010 m. lapkričio 11 d. Sprendimas *Danosa* (C-232/09, EU:C:2010:674, 39 ir 40 punktai).

34 2010 m. spalio 21 d. Sprendimas *Albron Catering* (C-242/09, EU:C:2010:625).

35 2001 m. kovo 12 d. Tarybos direktyva dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo (OL L 82, 2001, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 98).

36 2010 m. spalio 21 d. Sprendimas *Albron Catering* (C-242/09, EU:C:2010:625, 21 ir 31 punktai).

37 2014 m. rugsėjo 10 d. Sprendimas *Haralambidis* (C-270/13, EU:C:2014:2185).

38 2014 m. rugsėjo 10 d. Sprendimas *Haralambidis* (C-270/13, EU:C:2014:2185, 30 punktas).

39 2014 m. rugsėjo 10 d. Sprendimas *Haralambidis* (C-270/13, EU:C:2014:2185, 40 punktas).

d) Kriterijai, nustatyti jurisprudencijoje, tarptautinės privatinės teisės srityje

51. Teisingumo Teismas taip pat pritarė visų bylos aplinkybių vertinimui tuo atveju, kai aiškinamos įstatymų kolizijos taisyklės tarptautinės privatinės teisės srityje. Pagal šią jurisprudenciją siekdamas tiksliai nustatyti vietą, kurioje darbuotojas vykdo savo pareigas darbdaviui, nacionalinis teismas turi pasiremti visetu veiksniais.

52. Sprendime *Voogsgeerd*⁴⁰, kuriame buvo aiškinamos Konvencijos dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės, pateiktos pasirašyti 1980 m. birželio 19 d. Romoje (toliau – Romos konvencija)⁴¹, nuostatos, Teisingumo Teismas nustatė, kad siekdamas įvertinti, ar tam tikra įmonė iš tikrųjų turi „darbdavės“ statusą, nacionalinis teismas turi atsižvelgti į „[visus] objektyvius duomenis, leidžiančius nustatyti, kad reali padėtis skiriasi nuo tos, kuri nurodyta sutartyje“⁴².

53. Sprendime *Koelzsch*⁴³, kuris taip pat buvo skirtas minėtos konvencijos nuostatų aiškinimui ir kuris, kaip ir ši byla, buvo susijęs su darbu transporto sektoriuje, Teisingumo Teismas pripažino, kad nacionalinis teismas turi atsižvelgti į visas darbuotojo veiklą apibūdinančias aplinkybes ir, be kita ko, „jis turi nustatyti, kurioje valstybėje yra vieta, iš kurios darbuotojas vykdo pervežimus, gauna nurodymus dėl pervežimų vykdymo ir organizuoja savo darbą, bei vieta, kurioje yra darbo priemonės“⁴⁴. Nacionalinis teismas „taip pat <...> turi patikrinti, į kokias vietas daugiausiai vykdomi pervežimai, kur iškraunamos prekės ir į kokią vietą darbuotojas grįžta baigęs darbą“⁴⁵.

54. Kalbant apie vietas, kurioje darbuotojas vykdo savo pareigas darbdaviui, nustatymą, taip pat yra svarbus 2017 m. rugsėjo 14 d. Sprendimas *Nogueira ir kt.*⁴⁶, kuris buvo skirtas 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo⁴⁷ išaiškinimui keleivių vežimo oro transportu sektoriuje. Šiame sprendime Teisingumo Teismas patvirtino, jog galioja pirma minėti veiksniai, kurie taikomi darbo santykiams transporto sektoriuje ir į kuriuos turi atsižvelgti nacionaliniai teismai⁴⁸. Teisingumo Teismo teigimu, šis veiksnų metodas „leidžia <...> geriau atspindėti teisinių santykių realybę, nes reikia atsižvelgti į visas darbuotojo veiklą apibūdinančias aplinkybes“⁴⁹. Šiame kontekste svarbu pabrėžti Teisingumo Teismo išpėjimą vengti rizikos, kad taikant Sąjungos teisę sąsajos kriterijus „nebūtų priemonė ir nepresidėtų prie įpareigojimų apėjimo strategijos“⁵⁰.

55. Neseniai, 2019 m. balandžio 11 d. Sprendime *Bosworth ir Hurley*⁵¹, Teisingumo Teismas aiškino Konvenciją dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo⁵² ir, be kita ko, sąvoką „darbuotojas“. Priminęs, kad bet kokiems darbo santykiams yra būdingas pavaldumo ryšys ir kad kiekvienu konkrečiu atveju reikia nustatyti tokio ryšio buvimą atsižvelgiant į visus veiksnius ir visas aplinkybes, apibūdinančius šalių santykius, Teisingumo Teismas nusprendė, kad „formalios sutarties nebuvimas nesudaro kliūčių egzistuoti darbo santykiams“, kaip tai suprantama pagal atitinkamas minėtos konvencijos nuostatas⁵³.

40 2011 m. gruodžio 15 d. Sprendimas *Voogsgeerd* (C-384/10, EU:C:2011:842).

41 OL L 266, 1980, p. 1; tekstas lietuvių k. OL C 169, 2005, p. 10.

42 2011 m. gruodžio 15 d. Sprendimas *Voogsgeerd* (C-384/10, EU:C:2011:842, 62 punktą).

43 2011 m. kovo 15 d. Sprendimas *Koelzsch* (C-29/10, EU:C:2011:151).

44 2011 m. kovo 15 d. Sprendimas *Koelzsch* (C-29/10, EU:C:2011:151, 49 punktą).

45 2011 m. kovo 15 d. Sprendimas *Koelzsch* (C-29/10, EU:C:2011:151, 49 punktą).

46 C-168/16 ir C-169/16, EU:C:2017:688.

47 OL L 12, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42, klaidų ištaisymas OL L 290, 2014, p. 11.

48 2017 m. rugsėjo 14 d. Sprendimas *Nogueira ir kt.* (C-168/16 ir C-169/16, EU:C:2017:688, 59 ir 60 punktai).

49 2017 m. rugsėjo 14 d. Sprendimas *Nogueira ir kt.* (C-168/16 ir C-169/16, EU:C:2017:688, 62 punktą).

50 2017 m. rugsėjo 14 d. Sprendimas *Nogueira ir kt.* (C-168/16 ir C-169/16, EU:C:2017:688, 62 punktą).

51 C-603/17, EU:C:2019:310.

52 2007 m. spalio 30 d. Lugane pasirašyta konvencija, Bendrijos vardu patvirtinta 2008 m. lapkričio 27 d. Tarybos sprendimu 2009/430/EB (OL L 147, 2009, p. 1).

53 2019 m. balandžio 11 d. Sprendimas *Bosworth ir Hurley* (C-603/17, EU:C:2019:310, 27 punktą).

3. Pirma nurodytų kriterijų taikymas pagrindinių bylų aplinkybėms

56. Nustačius kelis naudingus kriterijus, leidžiančius apibrėžti darbdavio statusą darbo santykiuose, reikia juos pritaikyti pagrindinių bylų aplinkybėms. Nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti faktines aplinkybes ir prireikus taikyti Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punktą⁵⁴ savo nagrinėjamai bylai, Teisingumo Teismas turi aiškinti Sąjungos teisę, atsižvelgdamas į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo aprašytą faktinę ir teisinę situaciją tam, kad pateiktų šiam teismui informacijos, naudingos sprendimui minėto teismo nagrinėjamoje byloje priimti⁵⁵.

57. Iš pradžių noriu pažymėti, kad sutartiniai santykiai, dėl kurių AFMB formaliai laikytina vairuotojų darbdave, yra tik orientacinis kriterijus. Todėl atrodo teisėta ginčyti darbdavės statusą, kuriuo remiasi AFMB, – bent jau kiek tai susiję su socialinės apsaugos srities koordinavimo nuostatomis, – nes jis neatspindi realių darbo santykių; o tai reikia patikrinti remiantis faktinėmis bylos aplinkybėmis.

58. Kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas⁵⁶, suinteresuotieji asmenys tiek prieš prasidedant laikotarpiams, dėl kurių kilo ginčas, tiek šiais laikotarpiais dirbo kaip pagal darbo sutartį dirbantys tarptautinių reisų transporto priemonių vairuotojai, vairuojantys išimtinai Nyderlanduose įsisteigusių transporto įmonių eksploatuojamas krovinines transporto priemones šių įmonių naudai ir rizika. Laikotarpiais, dėl kurių kilo ginčas, šie vairuotojai faktiškai buvo įdarbinti neterminuotam laikui, kad būtų visiškai šiuo transporto įmonių dispozicijoje, o iki tol daugelis jų dirbo pagal darbo sutartį minėtose transporto įmonėse.

59. Kaip pažymi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas⁵⁷, po formalus AFMB įsitraukimo 2011 m. spalio mėn. darbuotojų ir jų pradinių darbdavių, įsisteigusių Nyderlanduose, santykiai nepasikeitė arba beveik nepasikeitė, kiek tai susiję su įprastos veiklos vykdymu. Iš tiesų, tie darbdaviai ir toliau priimdavo sprendimus dėl darbuotojų įdarbinimo, esminių darbo sąlygų, veiklos ir atleidimo iš darbo. Atrodo, kad ne pati AFMB įdarbino vairuotojus, o veikiau Nyderlanduose įsisteigusios transporto įmonės patikėjo AFMB rūpintis jų darbuotojais. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas⁵⁸ kaip Nyderlanduose įsisteigusių transporto įmonių galių kontroliuoti esmines darbo sąlygas pavyzdį nurodo tai, kad AFMB paprastai nedelsiant atleisdavo iš darbo vairuotojus, kurių neberekėjo minėtoms įmonėms.

60. Kiek tai susiję su darbo užmokesčio sąnaudomis, konstatuotina, kad net jei AFMB tiesiogiai mokėjo darbo užmokesį vairuotojams, šis darbo užmokestis tikriausiai buvo finansuojamas Nyderlanduose įsisteigusių įmonių, kurios, remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodyta informacija⁵⁹, turėjo mokėti AFMB tam tikras sumas remiantis su ja sudarytais susitarimais. Taigi, net jei AFMB negali būti vertinama vien kaip „tarpininkė“, gali būti laikoma, kad ji atliko tam tikrą darbo užmokesčio valdytojos vaidmenį, bet nebuvo reali darbdavė. Apibūdindamas faktines aplinkybes⁶⁰ prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas net mano, kad AFMB buvo darbdavė „beveik tik pagal dokumentus“. Ši informacija, kaip ir pirmojo prejudicinio klausimo formuluotė, leidžia manyti, kad vadovavimo vairuotojams ir jų kontrolės įgaliojimus turėjo Nyderlanduose įsisteigusios įmonės.

54 Arba atitinkamu atveju – Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punktą, atsižvelgiant į socialinės apsaugos srities koordinavimo nuostatų taikymą *ratione loci* ir *ratione temporis*.

55 2006 m. lapkričio 9 d. Sprendimas *Chateignier* (C-346/05, EU:C:2006:711, 22 punktą).

56 Žr. nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 5.2.2 punktą.

57 Žr. nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 5.2.6 punktą.

58 Žr. nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 5.2.6 punktą.

59 Žr. nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 5.2.3 punktą.

60 Žr. nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 7.1.5 punktą.

61. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, – nors faktinių aplinkybių vertinimą turi atlikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, – manau, kad tik Nyderlanduose įsisteigusios transporto įmonės laikytinos pagrindinėse bylose nurodytų vairuotojų „darbdavėmis“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punktą.

62. Darytina išvada, kad socialinės apsaugos srities teisės aktai, taikytini tokiai situacijai, kaip nagrinėjama pagrindinėse bylose, – tai transporto įmonės, kuri įdarbino suinteresuotąjį asmenį, kurios visiškoje dispozicijoje jis faktiškai yra neterminuotą laiką, kuri išties naudojasi teise jam duoti nurodymus ir kuriai faktiškai tenka darbo užmokesčio sąnaudos, įsisteigimo valstybės narės, t. y. nagrinėjamu atveju – Nyderlandų, teisės aktai.

4. Atsakymas į pirmąjį klausimą

63. Atsižvelgdamas į šiuos argumentus, į pirmąjį klausimą siūlau pateikti tokį atsakymą: Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punkto i papunktis turi būti aiškinamas taip, kad tokiomis aplinkybėmis, kaip pagrindinėse bylose, tarptautinių reisų krovinių transporto priemonių vairuotojų, dirbančių pagal darbo sutartį, darbdave laikytina transporto įmonė, kuri įdarbino suinteresuotąjį asmenį, kurios visiškoje dispozicijoje jis faktiškai yra neterminuotą laiką, kuri išties naudojasi teise jam duoti nurodymus ir kuriai faktiškai tenka darbo užmokesčio sąnaudos, tačiau faktines aplinkybes turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

C. Dėl antrojo prejudicinio klausimo

64. Pateikdamas antrąjį prejudicinį klausimą, į kurį prašoma atsakyti, jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar tuo atveju, jei AFMB turėtų būti laikoma „darbdave“, specialiosios sąlygos dėl darbuotojų komandiravimo, numatytos Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 1 dalies a punkte ir Reglamento Nr. 883/2004 12 straipsnyje, visiškai arba iš dalies pagal analogiją taikytinos pagrindinėse bylose. Nuoroda į galimą analogiją paaiškinama ta aplinkybe, kad pagrindinių bylų šalys neginčija, jog šios nuostatos netaikytinos pagrindinėse bylose.

65. Kadangi į pirmąjį klausimą buvo pasiūlyta atsakyti taip, kad tik Nyderlanduose įsisteigusios įmonės laikytinos „darbdavėmis“, į antrąjį klausimą atsakyti nereikia. Jeigu Teisingumo Teismas padarytų kitokią išvadą, manau, kad į šį klausimą reikėtų atsakyti neigiamai dėl toliau išdėstytų priežasčių.

66. Kaip ir atlikdamas pirmojo klausimo analizę, sutelksiu dėmesį į Reglamento Nr. 883/2004 12 straipsnio aiškinimą, nes jame iš esmės įtvirtinta tokia pat nuostata kaip ir Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 1 dalies a punkte, nepaisant nedidelių jų formuluotės skirtumų⁶¹.

67. Mano nuomone, Reglamento Nr. 883/2004 12 straipsnis netaikytinas, nes pagrindinėse bylose kalbama ne apie „komandiravimą“ tiesiogine prasme, o veikiau apie tai, kad AFMB neterminuotam laikui „perduoda“ darbuotojus Nyderlanduose įsisteigusioms įmonėms.

68. Atsižvelgiant į sąvokos „komandiravimas“ aiškinimą jurisprudencijoje, akivaizdu, kad būtina atskirti šiuos du atvejus. Sprendime *FTS*⁶² Teisingumo Teismas konstatavo, kad minėtose nuostatose numatytos darbo valstybės principo išimties gali būti taikomos laikinojo įdarbinimo įmonės dalyvavimo atveju tik tuomet, jei tenkintose dvi sąlygos: pagal pirmąją sąlygą, susijusią su būtinu įmonės, komandiruojančios darbuotoją į kitą valstybę narę nei ta, kurioje ji įsteigta, ryšiu su komandiruojamu

61 Žr. šios išvados 36 punktą.

62 2000 m. vasario 10 d. Sprendimas *FTS* (C-202/97, EU:C:2000:75).

darbuotoju, reikalaujama išlaikyti organizacinę šios įmonės ir šio darbuotojo ryšį pastarojo komandiravimo laikotarpiu. Pagal antrąją sąlygą, susijusią su šios įmonės ryšiu su valstybe nare, kurioje ji įsteigta, reikalaujama, kad įmonė paprastai vykdytų reikšmingą veiklą tos valstybės narės teritorijoje⁶³.

69. Kaip nurodyta jurisprudencijoje⁶⁴, siekiant nustatyti tokio organizacinio ryšio buvimą, svarbiausia, kad remiantis visomis aplinkybėmis būtų galima padaryti išvadą, jog darbuotojas yra pavaldus laikinojo įdarbinimo įmonei. Ši sąlyga neišvengiamai reiškia, kad ši įmonė turi vadovavimo ir kontrolės įgaliojimus, taip pat prirėikus gali skirti nuobaudas darbuotojui. Kitaip tariant, laikinojo įdarbinimo įmonė turi įgyvendinti išimtinis įgaliojimus, paprastai priskiriamus „darbdaviui“. Tačiau atsakant į pirmąjį klausimą jau buvo nustatyta, kad pagrindinėse bylose ši vaidmenį atliko Nyderlanduose įsisteigusios transporto įmonės⁶⁵. Be to, iš bylos medžiagos matyti, kad vairuotojus ir AFMB iš esmės siejo tik darbo užmokesčio ir socialinio draudimo įmokų Kipro valdžios institucijai mokėjimas. Taip pat pažymėtina, kad savo pastabose AFMB šios informacijos nepaneigė. Todėl neatrodo, kad šiuo atveju būtų tenkinta pirmoji sąlyga.

70. Dėl antrosios sąlygos visų pirma konstatuotina, kaip tai padarė keli proceso dalyviai, kad ji nėra numatyta Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punkto i papunktyje⁶⁶. Šioje nuostatoje numatytas sąsajos kriterijus – tik darbdavio įsisteigimo vieta. Todėl manau, kad būtų sudėtinga taikyti tokį aiškinimą ir įtraukti papildomą sąlygą, pagal kurią būtų reikalaujama „vykdyti reikšmingą veiklą [įmonės įsisteigimo] valstybės narės teritorijoje“, nors minėtos nuostatos suformuluotos aiškiai. Nereikia pamiršti, kad nagrinėjama sąlyga iš pradžių buvo įtvirtinta jurisprudencijoje, susijusioje su kita nuostata, t. y. su Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 1 dalies a punktu⁶⁷, kuris atitinka dabar galiojančio Reglamento Nr. 883/2004 12 straipsnio 1 dalį. Jei ši sąlyga būtų taikoma kitai nuostatai neatsižvelgiant į jos ypatumus, būtų pažeistos Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punkto i papunkčio nuostatos taikymo ribos. Juo labiau kad atitinkamas pasiūlymas dėl teisės akto pakeitimo buvo neseniai Tarybos atmestas, kaip pažymėjo Komisija savo pastabose⁶⁸. Nepriklausomai nuo abejonių, kylančių dėl tokio požiūrio taikymo praktikoje, pažymiu, kad pačiam prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla sunkumų taikant siūlomą „reikšmingos veiklos“ sąlygą, nes šiuo klausimu nėra pakankamai informacijos. Iš tiesų iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad šiam teismui remiantis bylos dokumentais nepavyksta nustatyti, ar AFMB atitinka šią sąlygą⁶⁹. Todėl abejoju, ar šis požiūris būtų svarbus siekiant išspęsti pagrindines bylas.

71. Remdamasis pirma išdėstytais motyvais, siūlau neigiamai atsakyti į antrąjį prejudicinį klausimą.

63 2000 m. vasario 10 d. Sprendimas *FTS* (C-202/97, EU:C:2000:75, 21–24 punktai) ir 2018 m. vasario 6 d. Sprendimas *Altun ir kt.* (C-359/16, EU:C:2018:63, 34 punktas).

64 2000 m. vasario 10 d. Sprendimas *FTS* (C-202/97, EU:C:2000:75, 24 punktas).

65 Žr. šios išvados 61 punktą.

66 Šios sąlygos nėra ir lygiavertėje Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punkto nuostatoje.

67 2000 m. vasario 10 d. Sprendimas *FTS* (C-202/97, EU:C:2000:75, 40 punktas).

68 2016 m. Komisija savo pasiūlyme dėl reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo ir Reglamentas (EB) Nr. 987/2009, nustatantis Reglamento (EB) Nr. 883/2004 įgyvendinimo tvarką (Dokumentas COM(2016) 815), pasiūlė pakeisti Reglamento (EB) Nr. 987/2009 14 straipsnio 5a dalį tokia dalimi: „5a. Taikant pagrindinio reglamento II antraštinę dalį, „registruota buveinė arba veiklos vieta“ – registruota buveinė arba veiklos vieta, kurioje priimami svarbiausi įmonės sprendimai ir kurioje atliekamos jos centrinės administracijos funkcijos, jeigu įmonė toje valstybėje narėje vykdo didelę savo veiklos dalį“ (pasiviroju šriftu išskirta mano). Tačiau Ministrų Taryba nepritarė tam, kad būtų įtrauktas „didelės veiklos dalies“ kriterijus.

69 Žr. nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 7.2.5 punktą.

D. Dėl trečiojo prejudicinio klausimo

1. Jurisprudencijoje pateikta piktnaudžiavimo teise sąvoka

72. Pateikdamas trečiąjį prejudicinį klausimą, į kurį prašoma atsakyti, jeigu ir į antrąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar tokios aplinkybės, kaip pagrindinėse bylose, – jei AFMB turėtų būti laikoma „darbdave“ ir jei netaikomos specialiosios taisyklės dėl darbuotojų komandiravimo, – yra piktnaudžiavimo Sąjungos teise situacija⁷⁰.

73. Atsižvelgdamas į atsakymus, pasiūlytus į pirmąjį ir antrąjį klausimus, aptarsiu šį trečiąjį klausimą tik siekdamas išsamumo, jei Teisingumo Teismas pateiktų kitokius atsakymus į pirmuosius klausimus.

74. Remiantis suformuota jurisprudencija asmenys negali sukčiaudami arba piktnaudžiaudami remtis Sąjungos teisės normomis⁷¹. Tas pats pasakytina apie Sąjungos teisės aktų, kurie buvo įtraukti į EEE susitarimą⁷² ir į dvišalius susitarimus su Šveicarijos Konfederacija, normas. Siekiant konstatuoti piktnaudžiavimo buvimą reikia, kad būtų nustatyti objektyvus ir subjektyvus požymiai⁷³. Pirmiausia, kiek tai susiję su objektyviu požymiu, šiam konstatavimui atlikti būtina, kad iš visų objektyvių aplinkybių būtų matyti, jog nors formaliai Sąjungos teisės normose nustatytos sąlygos buvo įvykdytos, šiose teisės normose numatytas tikslas nebuvo pasiektas⁷⁴. Antra, siekiant konstatuoti piktnaudžiavimą reikia ir subjektyvaus požymio, t. y. iš visų objektyvių aplinkybių turi būti matyti, kad pagrindinis atitinkamų sandorių tikslas yra gauti nepagrįstą naudą⁷⁵. Iš tiesų draudimas piktnaudžiauti neturi reikšmės, jei tokie sandoriai gali būti pateisinami ne vien naudos gavimu.

2. Jurisprudencijoje įtvirtintų kriterijų taikymas nagrinėjamam atvejui

75. Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą⁷⁶ matyti, kad turi būti kritiškai vertinamas teisinis darinys, kurį sukūrė AFMB ir sutartis su ja sudarę partneriai, t. y. kelių transporto įmonės, įsisteigusios ne Kipro teritorijoje. Konkrečiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonų, ar su Sąjungos teise yra suderinamas toks teisinis darinys, kuris leidžia bendrovei pasirinkti konkrečią registruotos buveinės vietą, iš esmės siekiant, kad šios bendrovės darbuotojams būtų teisėtai taikomi tam tikros Sąjungos arba ELPA valstybės narės, kurioje socialinio draudimo įmokos yra palyginti nedidelės, socialinės apsaugos srities teisės aktai.

76. Prieš atsakant į šį klausimą primintina, kad pats Teisingumo Teismas negali nuspręsti, ar tam tikras elgesys laikytinas piktnaudžiavimu. Vadovaudamasis nacionalinėje teisėje nustatytais įrodinėjimo taisyklėmis nacionalinis teismas turi patikrinti, ar pagrindinėje byloje yra piktnaudžiavimo požymių⁷⁷. Tačiau priimdamas sprendimą dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas gali pateikti paaiškinimų, kurie nacionaliniam teismui padėtų taikyti Sąjungos teisę⁷⁸.

70 Klausime prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo „ELPA teisės aktus“. Tačiau tikėtina, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš tikrųjų remiasi EEE teise ir asociacijos susitarimu su Šveicarijos Konfederacija. Todėl reikia reformuluoti šį klausimą.

71 Žr. 2006 m. vasario 21 d. Sprendimą *Halifax ir kt.* (C-255/02, EU:C:2006:121, 68 punktą) ir 2016 m. liepos 28 d. Sprendimą *Kratzer* (C-423/15, EU:C:2016:604, 37 punktą).

72 Žr. ELPA teismo sprendimus: 2017 m. rugsėjo 13 d. Sprendimą *Yara International ASA* (E-15/16, *EFTA Court Report* 2017, 434, 49 punktą), iš kurio matyti, kad draudimas piktnaudžiauti teise – tai „esminis EEE teisės požymis“, ir 2012 m. spalio 3 d. Sprendimą *Arcade Drilling* (E-15/11, *EFTA Court Report* 2012, 676, 88 ir 89 punktai), kuriame ELPA teismas remiasi Teisingumo Teismo jurisprudencija.

73 Žr. 2016 m. liepos 28 d. Sprendimą *Kratzer* (C-423/15, EU:C:2016:604, 38 punktą).

74 Žr. 2016 m. liepos 28 d. Sprendimą *Kratzer* (C-423/15, EU:C:2016:604, 39 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

75 Žr. 2016 m. liepos 28 d. Sprendimą *Kratzer* (C-423/15, EU:C:2016:604, 40 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

76 Žr. nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 7.3 punktą.

77 Žr. 2016 m. liepos 28 d. Sprendimą *Kratzer* (C-423/15, EU:C:2016:604, 41 ir 42 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

78 Žr. 2015 m. gruodžio 17 d. Sprendimą *WebMindLicenses* (C-419/14, EU:C:2015:832, 34 punktą) ir 2017 m. lapkričio 22 d. Sprendimą *Cussens ir kt.* (C-251/16, EU:C:2017:881, 59 punktą).

a) *Objektyvaus požymio patikrinimas*

77. Kiek tai susiję su objektyviu požymiu, atlikus išsamią faktinių aplinkybių analizę man atrodo, kad sąlygos, susijusios su AFMB kaip „darbdavės“ statusu, pagal Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punkto i papunktį įvykdytos tik formaliai. Kaip pirma nurodyta⁷⁹, AFMB priskyrė sau šį statusą tik sukūrusi dirbtinį privatinės teisės darinį, o darbuotojų kontrolę, kuri paprastai darbo santykiuose priskiriama darbdaviui, iš tikrųjų vykdė sutartį su AFMB sudarę partneriai⁸⁰. Be to, AFMB galėjo pasinaudoti pagrindinėmis vidaus rinkos laisvėmis, kad įsisteigtų Kipre ir iš šios valstybės narės teiktų paslaugas, susijusias su darbo užmokesčių ir socialinio draudimo įmokų administravimu, Nyderlanduose įsisteigusioms įmonėms. Dėl visų šių veiksnių AFMB pavyko oficialiai prisistatyti „darbdave“ institucijose, kompetentingose socialinės apsaugos srityje, ir atrodo, kad tam tikrose valstybėse narėse šis jos statusas buvo pripažintas⁸¹.

78. Mano nuomone, ta aplinkybė, kad tam tikros kompetentingos nacionalinės institucijos pripažįsta AFMB „darbdave“ ir išduoda A1 formos pažymėjimus remdamosi informacija, esančia pagrindinėse bylose pateiktuose dokumentuose, laikytina netinkamu Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punkto i papunktio taikymu, nes dėl šios aplinkybės vairuotojams taikomos Kipro, o ne Nyderlandų socialinės apsaugos srities teisės aktai, nepaisant to, kad tikrieji darbdaviai yra įsisteigę Nyderlanduose⁸². Toks rezultatas prieštarauja teisės aktų tikslui, kuriuo yra paremtos įstatymų kolizijos taisyklės, – leisti nacionalinėms institucijoms lengvai, t. y. remiantis objektyviais, aiškiais ir iš anksto apibrėžtais kriterijais, nustatyti realų darbuotojo darbdavį, jo registruotos buveinės ar veiklos vietą ir, tai atlikus, galiausiai nustatyti, kuri socialinės apsaugos sistema turi būti taikoma konkrečiam atvejui. Be to, pažymėtina, kad, nepaisant to, jog įstatymų kolizijos taisyklės yra santykinai paprastos, tariamos ir realios padėties neatitikimas šioje byloje gali suklaidinti kompetentingas nacionalines institucijas, todėl laikytina, kad tai gali pakenkti tinkamam socialinės apsaugos koordinavimo mechanizmo, kurį įtvirtino Sąjungos teisės aktų leidėjas, veikimui.

b) *Subjektyvaus požymio patikrinimas*

79. Kalbant apie subjektyvų požymį, pažymėtina, jog Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad siekiant nustatyti šį antrąjį požymį, siejamą su ūkio subjektų ketinimais, taip pat gali būti atsižvelgta į visiškai dirbtinį atitinkamų sandorių pobūdį⁸³. Man atrodo, kad nagrinėjamu atveju subjektyvus požymis išplaukia iš akivaizdaus AFMB ir sutartį su ja sudariusių partnerių ketinimo išvengti Nyderlandų socialinės apsaugos srities teisės aktų taikymo siekiant optimizuoti savo ekonominę veiklą⁸⁴. Kaip pirma nurodyta⁸⁵, daugelis vairuotojų iki jų įdarbinimo AFMB buvo pagal darbo sutartį dirbantys asmenys, gyvenantys Nyderlanduose. Formaliai įdarbinus šiuos asmenis AFMB, atrodo, buvo siekiama apeiti Nyderlandų teisės aktus, kurie įprastomis aplinkybėmis turėjo būti jiems taikomi remiantis Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punkto i papunkčiu.

79 Žr. šios išvados 57–61 punktus.

80 Šiame kontekste žr. 2015 m. gruodžio 17 d. Sprendimą *WebMindLicenses* (C-419/14, EU:C:2015:832, 50 punktą), kuriame Teisingumo Teismas dėl piktnaudžiavimo buvimo kaip pavyzdį nurodė visiškai dirbtinį susitarimą, kuriuo siekiama nuslėpti paslaugos teikėjo tapatybę.

81 Remiantis AFMB pateikta informacija, šios valstybės narės: Ispanija, Lenkija, Vokietija, Belgija ir Rumunija pripažino AFMB kaip darbdavę ir remdamosi jos registruota buveine nusprendė, kad šių valstybių rezidentams taikytini Kipro socialinės apsaugos srities teisės aktai.

82 Kaip Teisingumo Teismas nurodė 2018 m. vasario 6 d. Sprendime *Altun ir kt.* (C-359/16, EU:C:2018:63, 51 punktą), objektyvus požymis yra tai, kad neįvykdomos sąlygos, reikalaujamos norint gauti E101 formos pažymą ir ja remtis.

83 Žr. 2016 m. liepos 28 d. Sprendimą *Kratzer* (C-423/15, EU:C:2016:604, 41 ir 42 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

84 Žr. 2018 m. vasario 6 d. Sprendimą *Altun ir kt.* (C-359/16, EU:C:2018:63, 52 punktą), iš kurio matyti, kad subjektyvus požymis paprastai pasireiškia suinteresuotojo asmens siekiu apeiti E101 formos pažymos išdavimo sąlygas arba jų išvengti, siekiant gauti ja suteikiamos naudos.

85 Žr. šios išvados 58 punktą.

80. Kaip Teisingumo Teismas pabrėžė savo jurisprudencijoje⁸⁶, koordinavimo reglamentuose numatytos kolizinės normos yra privalomos valstybėms narėms ir negali būti leidžiama, kad į šių normų taikymo sritį patenkantys socialiniu draudimu apdrausti asmenys galėtų neutralizuoti jų poveikį, turėdami galimybę išvengti jų taikymo. Privalomas minėtų normų pobūdis leidžia užtikrinti tinkamą įtvirtinto koordinavimo mechanizmo veikimą. Atitinkamai yra būtina, kad ir kiti subjektai, įskaitant darbdavius, kurie paprastai turi prisidėti prie socialinio draudimo įmokų mokėjimo, taip pat jų laikytųsi.

81. Šias aplinkybes turi įvertinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, tačiau atrodo, kad pradėjus veikti šiam teisiniam dariniui sumažėjo vairuotojų socialinė apsauga, o ankstesni darbdaviai gavo naudos, susijusios su darbo užmokesčio sąnaudomis. Taip pat atrodo, kad būtent toks ir buvo AFMB tikslas, atsižvelgiant į įvairius jos užsakovų atsiliepimus, kuriuos cituoja prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas⁸⁷, kurie buvo patalpinti AFMB interneto svetainėje ir kuriuose šie užsakovai giria minėtus privalumus, t. y. tai, kad jie sumažino darbo užmokesčio sąnaudas, tačiau išsaugojo realią vairuotojų kontrolę.

82. Taigi esu linkęs daryti išvadą, kad remiantis turima informacija konstatuotinas piktnaudžiavimo teise buvimas.

83. Jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nustatytų, kad yra abu piktnaudžiavimo teise požymiai, remdamasis šiuo konstatavimu jis turėtų netaikyti pagrindinėse bylose Reglamento (EB) Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punkto i papunkčio⁸⁸. Tuomet AFMB negalėtų remtis savo tariamu darbdavės statusu, reikalaujama, kad RSVB pripažintų, jog atitinkamiems vairuotojams taikytini Kipro teisės aktai⁸⁹.

3. Atsakymas į trečiąją prejudicinį klausimą

84. Atsižvelgiant į visas šias aplinkybes, į trečiąją prejudicinį klausimą reikia atsakyti taip, kad nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą apibūdinti faktai ir aplinkybės parodo situacijos, kuriai esant piktnaudžiaujama teise, buvimą. Todėl AFMB negali remtis Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punktu, siekdama įrodyti sąsają su Kipro socialinės apsaugos teise.

V. Išvada

85. Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Centrale Raad van Beroep* (Socialinės apsaugos ir valstybės tarnautojų bylų apeliacinis teismas, Nyderlandai) prejudicinius klausimus:

1. 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, su pakeitimais, padarytais 1998 m. birželio 29 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1606/98, 14 straipsnio 2 dalies a punktas ir 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo, su pakeitimais, padarytais 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos

⁸⁶ Žr. 2010 m. spalio 14 d. Sprendimą *van Delft ir kt.* (C-345/09, EU:C:2010:610) ir 2017 m. liepos 13 d. Sprendimą *Szoja* (C-89/16, EU:C:2017:538, 42 punktas).

⁸⁷ Žr. nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 5.2.9 punktą.

⁸⁸ Tas pas pasakytina apie Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punktą, atsižvelgiant į socialinės apsaugos srities koordinavimo nuostatų taikymą *ratione loci* ir *ratione temporis*.

⁸⁹ Mano nuomone, ši išvada darytina remiantis generalinio advokato M. Poiares Maduro argumentais, išdėstytais išvadoje byloje *Halifax ir kt.* (C-255/02, EU:C:2005:200, 68, 71 ir 97 punktai), jog yra draudžiama remtis tam tikrą teisę suteikiančia nuostata tam, kad būtų įgytas neteisėtas pranašumas, akivaizdžiai priešingas minėtos nuostatos tikslui. Praktiškai tai reiškia, kad atitinkama teisės nuostata turi būti aiškinama kaip faktiškai nesuteikianti teisės, nors tai būtų priešinga jos pažodinei reikšmei.

reglamentu (ES) Nr. 465/2012, 13 straipsnio 1 dalies b punktas turi būti aiškinami taip, kad tokiomis aplinkybėmis, kaip pagrindinėse bylose, atitinkamų tarptautinių reisų krovinių transporto priemonių vairuotojų, dirbančių pagal darbo sutartį, darbdave laikytina transporto įmonė, kuri įdarbino suinteresuotąjį asmenį, kurios visiškoje dispozicijoje jis faktiškai yra neterminuotą laiką, kuri išties naudojasi teise jam duoti nurodymus ir kuriai faktiškai tenka darbo užmokesčio sąnaudos, tačiau faktines aplinkybes turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

2. Specialiosios sąlygos, kuriomis darbdaviai, kaip antai laikinojo įdarbinimo įmonės ir kiti tarpininkai, gali remtis Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 14 straipsnio 1 dalies a punkte ir Reglamento (EB) Nr. 883/2004 12 straipsnyje numatytais darbo valstybės principo išimtimis, negalioja pagal analogiją taikant minėto Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punktą ir minėto Reglamento (EB) Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punktą.
3. Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą apibūdinti faktai ir aplinkybės parodo situacijos, kuriai esant piktnaudžiaujama teise, buvimą. Todėl siekdama įrodyti sąsają su Kipro socialinės apsaugos teise AFMB negali remtis nei Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punktu, nei Reglamento (EB) Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punktu.